

Harvardský systém

jak si poradit s tímto způsobem odkazování v rámci citační normy ČSN ISO 690:2022

Směrnice rektora týkající se závěrečných prací i vědeckých spisů nařizují se při citování řídit pravidly normy ČSN ISO 690:2022. V rámci této normy jsou povoleny 3 různé způsoby odkazování na bibliografické citace v textu: číselná metoda, harvardský systém a metoda poznámek pod čarou. Pro každou fakultu se hodí jiná.

Důležité!

Harvardský systém (neboli systém autor–datum) je pojmenování způsobu odkazování v rámci normy ISO 690, nemá nic společného s tzv. Harvardským stylem (Harvard style)! Harvardský styl je úplně jiná citační norma a studenti na UTB ji při psaní závěrečných prací nepoužívají. Když si tedy např. budete generovat citaci v katalogu knihovny, vždy zvolte normu ČSN ISO 690, případně můžete zvolit přímo systém odkazování autor–datum.

The screenshot shows the library catalog interface for 'KATALOG K.UTB' (University of Tomáš Bati ve Zlíně). The main entry is for 'Marketing management : analýza, plánování, realizace a kontrola' by Philip Kotler. A dropdown menu is open, showing various citation styles. The option 'CSN ISO 690:2022 - autor, datum' is highlighted with a blue bar and a green arrow points to it. Other options include APA, CSE, CSE NY, ČSN ISO 690:2022 (číslování), Harvard, Chicago (16th edition), IEEE, ISO 690, MLA (7th edition), and Turabian (7th edition). The interface also shows the author 'Kotler, Philip, 1931- (Autor)', document type 'Kniha', and language 'Czech'.

1. Co je to odkaz?

Citace je text / web / obrázek / graf apod., který přebíráte z jiného zdroje a vkládáte do textu své práce. Citaci přebíráte buď doslova (přímá citace) nebo parafrázujete.

- **Přímá citace (citát)** = doslovně převzatá myšlenka jiného autora, kterou je nutné odlišit od vlastního textu (kurzívou, uvozovkami), obvykle se používá pro definice, neměla by být příliš dlouhá, hned za ní je umístěn odkaz na citaci. *V příkladu níže vyznačena modře.*
- **Nepřímá citace (parafráze)** = vyjádření cizí myšlenky vlastními slovy, volně přeformulovaná myšlenka jiného autora, neodlišuje se od samotného textu, délka parafráze není omezena, ale čtenář musí poznat, kde parafráze začíná a kde končí, nesmí chybět odkaz na citaci v soupisu použité literatury. *V příkladu níže vyznačena oranžově.*

Bibliografická citace je záznam v soupisu použité literatury, který je vytvořený dle pravidel normy ČSN ISO 690. Popisuje zdroj, ze kterého jste přebírali citaci. *V příkladu níže vyznačena zeleně.* Seznam bibliografických citací se uvádí na konci práce (= seznam použitých zdrojů).

Odkaz na citaci je způsob propojení citace a bibliografické citace, čili textu práce se seznamem bibliografických citací. Jedná se odkaz na konkrétní citaci v soupisu seznamu použité literatury. Úkolem odkazu není informovat o druhu zdroje (stejný odkaz máme pro knihy i e-zdroje), jeho jedinou funkcí je konkrétní citaci propojit ve vaší práci s odpovídající bibliografickou citací. Pro tvorbu odkazů existují tři metody, jednou z nich je harvardský systém. *V příkladu níže je vyznačen červeně.*

Text práce:

Na intrapersonální úrovni se komunikační výzkum soustřeďuje na zpracování informace (McQuail, 2002, s. 29). Například Šuleř (2009a, s. 5) tvrdí, že „komunikaci lze charakterizovat jako proces sdílení určitých informací.“

Seznam použitých zdrojů:

MCQUAIL, Denis, 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-714-0.

ŠULEŘ, Oldřich, 2009a. *Interní komunikace ve firmě*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-1250-0.

2. Harvardský systém – obecná pravidla

Jméno tvůrce a rok vydání citovaného zdroje jsou uvedeny v textu ve formě **(jméno, rok, event. rozsah stran)**.

Pokud se jméno tvůrce vyskytuje přirozeně v textu, následuje pouze rok v kulatých závorkách: Holá (2006, s. 8).

Uvádět rozsah stran, ze kterých bylo citováno, je povinné u přímé citace. Možno uvést i u parafráze. Dokumenty, které nejsou stránkované (např. webové stránky) mají v závorce pouze autora a rok.

Pokud mají dva nebo více zdrojů stejného tvůrce i rok vydání, odlišují se malými písmeny abecedy přiřazenými k roku vydání. V takovém případě se písmena uvádí i v závěrečném seznamu zdrojů: (Šuleř, 2010a, s. 5) a (Šuleř, 2010b, s. 28).

V případě většího množství autorů (3 a více) se vypíše do závorky první autor a ostatní se nahradí výrazem „et al“: (Holá et al., 2010, s. 8-10).

V případě, že uvádíme více zdrojů na stejném místě, zapisují se do jedné závorky a oddělují se středníkem a mezerou: (Holá, 2010, s. 8; Šuleř, 2010, s. 16-18).

V případě chybějícího autora se do závorky použije název nebo část názvu: (Management, 2010, s. 12).

Do kulaté závorky dáváme vždy POUZE jméno autora (popř. název), rok a případně strany, a to bez ohledu na druh dokumentu. Např. u knihy to bude (Novák, 2010, s. 8), u webu (ČSÚ, ©2012). Nikde v závorce se tak např. neuvádí online, www apod.

Při použití Harvardského systému jsou bibliografické citace v soupisu literatury na konci práce uspořádány v abecedním pořadí podle příjmení autorů. Rok vydání se u této metody uvádí přímo za autora po čárce. Pokud autoři ani korporace nejsou uvedeni, pak za název.

Toto pravidlo platí pouze při psaní práce, tedy v případě, kdy se odkazy používají (máte nějaký text a nějaký seznam zdrojů a je nutné propojení). V případě, že pouze odevzdáváte seznam zdrojů do STAGu (a neuvádíte tedy žádný citovaný text ani odkazy), rok zůstává za nakladatelem.

Typ	Odkaz v textu	Bibliografická citace v seznamu zdrojů
1 autor	... tato teorie je stará několik desetiletí (Zaplatílek, 2015, s. 55). Tuto teorii podporuje také Zaplatílek (2015, s. 55)...	ZAPLATÍLEK, Karel, 2015. <i>MATLAB®: začínáme se signály</i> . Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-263-0898-0.
2 autoři	... URI bylo poprvé představeno Timem Bernersem Lee v roce 1994 (Hilse a Kothe, 2006, s. 4).	HILSE, Hans-Werner a KOTHE, Jochen, 2006. <i>Implementing persistent identifiers: overview of concepts, guidelines and recommendations</i> . London: Consortium of European Research Libraries. ISBN 90-6984-508-3.
3–5 autorů	(Smolík et al., 2015) (Šenk et al., 2022)	SMOLÍK, Jan; FORNŮSEK, Tomáš a DIVIŠ, Ivan, 2023. Průmyslová hybridní výroba a aditivní technologie. <i>MM Průmyslové spektrum</i> . Praha: MM publishing, roč. 26, č. 1-2, s. 19-21. ISSN 1212-2572. ŠENK, David; PAPOUŠKOVÁ, Aneta; MASARÍKOVÁ, Martina; PALKOVIČOVÁ, Jana a ČÍŽEK, Alois, 2022. Impact of commercial and autogenous Escherichia coli vaccine combination on broiler breeder stock performance, gross pathology, and diversity of Escherichia coli isolates. Online. <i>Acta Veterinaria Brno</i> . Vol. 91, no. 4, s. 383-390. Dostupné z: https://doi.org/10.2754/avb202291040383 . [cit. 2023-01-05].
6 a více autorů	(Filip et al., 2022)	FILIP, Miroslav; KOVÁŘ, Dominik; JALŮVKOVÁ, Michaela; JAKALOVÁ, Laura; KEBRLOVÁ, Nikola et al., 2022. Jak souvisí stres, nedůvěra a nedodržování protiepidemických opatření? – Konstruktivistický pohled na negativní jevy pandemické doby. Online. <i>E-psychologie</i> . Roč. 16, č. 1, s. 1-30. Dostupné z: https://doi.org/10.29364/epsy.433 . [cit. 2023-01-05].
bez autora	... úpravy porostu jsou v takovém případě nutné (Lesnický naučný slovník, 1994, s. 755).	<i>Lesnický naučný slovník</i> , 1994. Praha: Agrospoj. ISBN 80-7084-111-7.

<p>více odkazů v jedné závorce</p>	<p>(Kotler, 2004; Kotler a Keller, 2007, s. 25; Kotler a Caslione, 2009)</p>	<p>KOTLER, Philip, 2004. <i>10 smrtelných marketingových hříchů: Jak je rozpoznat a nespáchat</i>. Praha: Grada. ISBN 80-247-0969-4.</p> <p>KOTLER, Philip a KELLER, Kevin Lane, 2007. <i>Marketing management</i>. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1359-5.</p> <p>KOTLER, Philip a CASLIONE, John A., 2009. <i>Chaotika: řízení a marketing firmy v éře turbulencí</i>. Brno: Computer Press. Business books. ISBN 978-80-251-2599-1.</p>
<p>více děl jednoho autora, stejný rok vydání</p>	<p>(Filka, 2009a) (Filka, 2009b)</p>	<p>FILKA, Miloslav, 2009a. <i>Optoelektronika pro telekomunikace a informatiku</i>. Brno: Miloslav Filka. ISBN 978-80-86785-14-1.</p> <p>FILKA, Miloslav, 2009b. <i>Transmission media</i>. Brno: M. Filka. ISBN 978-80-86785-15-8.</p>
<p>organizace</p>	<p>(Knihovna Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, ©2023)</p>	<p>KNIHOVNA UNIVERZITY TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ, ©2023. <i>Najdete u nás</i>. Online. ©2023. Dostupné z: https://knihovna.utb.cz/najdete-u-nas/. [cit. 2023-08-19].</p>
<p>zákon</p>	<p>(Česko, 1998)</p>	<p>ČESKO, 1998. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998, o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Online. In: <i>Zákony pro lidi</i>. 2010-2023. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111. [cit. 2023-03-14].</p>

3. Umístění odkazu v textu

Níže nabízíme několik příkladů, kam je možné umístit odkaz v textu. Oranžově je zvýrazněno to, co je považováno za citaci při různém umístění odkazu.

Přímá citace (označená uvozovkami):

Nacházíme se v postmoderním věku, společnost se stává tzv. *informační*. To přináší také nové nároky na schopnosti člověka a vzdělávání. „Proto je potřeba, aby člověk dneška, má-li mít šanci uplatnit se jak na trhu práce, tak ve společnosti, oplýval takovými vlastnostmi, které upotřebí bez ohledu na obor, ve kterém zrovna pracuje nebo žije, ve které právě žije. Musí být připraven pružně a aktivně reagovat na proměny společnosti a poptávku trhu“ (Srbecká, 2010, s. 45).

Parafráze (autor zmíněn v textu, citace je stylisticky oddělená):

Srbecká (2010, s. 89) klade důraz na to, že v současnosti je třeba, aby vzdělávání pružněji reagovalo na probíhající změny ve společnosti a požadavky doby. Kromě memorování je důležité získávat potřebné kompetence také prožitkem. S tímto tvrzením plně souhlasím.

Parafráze (oddělená odstavcem, odkaz je za tečkou):

PŘEDCHOZÍ TEXT

Nacházíme se v postmoderním věku, společnost se stává tzv. *informační*. To přináší také nové nároky na schopnosti člověka a vzdělávání. Je třeba, aby vzdělávání pružněji reagovalo na probíhající změny ve společnosti a požadavky doby. Kromě memorování je důležité získávat potřebné kompetence také prožitkem. (Srbecká, 2010, s. 24)

NÁSLEDUJÍCÍ TEXT

Parafráze (týká se pouze jedné věty, ve které je odkaz uveden, odkaz je před tečkou):

Nacházíme se v postmoderním věku, společnost se stává tzv. *informační*. To přináší také nové nároky na schopnosti člověka a vzdělávání. Je třeba, aby vzdělávání pružněji reagovalo na probíhající změny ve společnosti a požadavky doby (Srbecká, 2010, s. 191).

Vždy je vhodnější uvádět odkaz v kulaté závorce před tečkou, která ukončuje větu. Nevypadá dobře, pokud se tečka zapíše před citaci. Vzniká pak nepěkné vakuum před další větou.

4. Úprava seznamu bibliografických citací

Abecední seznam bibliografických citací (= seznam použitých zdrojů) by měl být uspořádán podle níže uvedených zásad. V určitých případech lze použít alternativní pořadí (např. oddělovat tištěné a elektronické zdroje – závisí na domluvě s vedoucím práce, popř. na zvyklostech ústavu).

1. Bibliografická citace dokumentu jednoho tvůrce předchází bibliografickým citacím děl více tvůrců, které začínají stejným jménem.

BĚLOHLÁVEK, František. *15 typů lidí: jak s nimi jednat, jak je vést a motivovat. ...*

BĚLOHLÁVEK, František; KOŠŤAN, Pavol a ŠULEŘ, Oldřich. *Management. ...*

2. Více bibliografických citací děl jednoho tvůrce se řadí chronologicky (od nejstaršího dokumentu po ten nejnovější).

BĚLOHLÁVEK, František, 2005. *Jak řídit a vést lidi: testy, případové studie, styly řízení, motivace a hodnocení*. 4. vyd. Brno: CP Books. ISBN 978-80-247-3001-1.

BĚLOHLÁVEK, František, 2010. *15 typů lidí: jak s nimi jednat, jak je vést a motivovat*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3001-1.

3. Bibliografické citace děl více tvůrců, které začínají stejným jménem, se řadí chronologicky.

NOVÁK, Jan.

NOVÁK, Jan et al.

NOVÁK, Jan a NOVOTNÝ, Zdeněk, 2008.

NOVÁK, Jan a ADAMEC, Jaroslav, 2010.

5. Sekundární citování

Sekundární citování znamená, že přebíráte citaci z jiného zdroje. Může se totiž stát, že v dokumentu, se kterým pracujete, bude citát dalšího autora, který budete chtít uvést ve vlastním textu.

Pokud to je možné, vždy se snažíme dohledat původní zdroj, ze kterého byla myšlenka převzata. Pokud to možné není, je třeba tuto myšlenku citovat jako sekundární zdroj.

Pamatujte, že sekundárních citací by ve vaší práci mělo být minimum a že některé instituce či obory používání sekundárních citací nepodporují.

Jak sekundárně citovat?

Autor původní myšlenky, Bourdieu, je citován panem Trávníčkem v jeho knize na straně 28. V odkazu v textu uvedeme oba zdroje.

„Jednotlivé habity jsou generativní principy odlišných a odlišujících praktických činností – to, co jí dělník, a hlavně způsob, jakým to jí, sporty, jež pěstuje a jakým způsobem je pěstuje, jeho politické názory a způsob, jakým je vyjadřuje, se systematicky liší od způsobů stravování a odpovídajících aktivit továrníka, ale jsou to také klasifikační schémata, principy klasifikace, principy vidění a rozlišování, různého vkusu“ (Bourdieu, 1998 cit. podle Trávníček, 2008, s. 28).

V seznamu použité literatury citujeme pouze bibliografickou citaci zdroje, odkud jsme skutečně čerpali a který máme v ruce, tedy knihu pana Trávníčka.

TRÁVNÍČEK, Jiří, 2008. *Čteme?: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-270-1.

